

Увод

Насиље над женама је тема о којој се последњих година све више говори и оно је данас предмет проучавања већег броја наука: права, социологије, психологије, медицине, психијатрије. Иако се насиље над женама може посматрати кроз све сфере друштвеног живота, ипак се по учесталости и степену опасности издваја насиље над женама у партнерским односима. Са криминолошког аспекта посматрано, насиље над женама спада у криминалитет насиља, а у оквиру њега конкретно у насиље у породици. Као облици насиља у породици издвајају се насиље у браку, насиље над децом и насиље над члановима заједничког домаћинства.¹ Међутим, доказано је да су најчешће жртве насиља у браку жене а мушкарци су најчешће извршиоци тог облика насиља, те је стога правилније говорити о насиљу над женама у партнерским односима а не о насиљу у браку.

Као што је претходно наведено, насиље над женама у браку је облик насиља у породици, па га је потребно у том контексту и разматрати. Насиље у породици подразумева примену физичке и психичке силе према члановима породице уз угрожавање и повређивање домена сигурности и односа поверења, те испољавање контроле и моћи над члановима породице, без обзира на то да ли је у домаћем законодавству предвиђено као кривично дело и да ли је извршилац насиља пријављен органима гоњења (Константиновић Вилић, Костић и Николић Ристановић, 2012: 116). Наведена дефиниција насиља у породици говори да оно представља један од најопаснијих видова насиља. Пре свега, оно се одиграва у породици, месту

---

¹ Најчешће се класификација насиља у породици врши с обзиром на то ко је жртва насиља. Тако се насиље у породици дели на: насиље у браку, насиље према деци и насиље према члановима заједничког домаћинства, од којих су најчешће жртве насиља у породици старе особе, те је правилније говорити о насиљу над старима у породици.

које за сваку особу треба да представља уточиште, да пружа сигурност и безбедност. Значај породице огледа се и у томе што се ту врши прва социјализација личности, усвајају први вредносни ставови, представљајући место где живе особе које су најповезаније. Вршењем насиља у породици нарушава се тај домен сигурности, нестаје поверење и испољава се моћ и контрола, што доводи до бројних негативних импликација, како у развоју и животу самих чланова породице тако и до проблема у осталим друштвеним односима. Све то доводи до тога да место које треба сваком човеку да пружа „уточиште“ постаје највећи извор несигурности и опасности. Наведени закључак се односи и на насиље над женама у браку и партнерским односима. Уколико у одређеној породици постоји насиље мушкарца над женом аутоматски се оно посредно односи и на остале чланове породице, а нарочито на децу. Неспорно је да деца која посматрају насиље оца над мајком трпе психичко насиље.

Битно је навести да насиље према женама није одувек било схваћено као друштвени већ као индивидуални, приватни проблем чланова породице. То је имало за последицу да се нико не бави проналажењем решења и спречавањем те врсте насиља. Највећа заслуга за схватање насиља у браку као друштвеног проблема припада бројним женским, феминистичким покретима. Деценијама су се они борили да укажу на неповољан положај жена у друштву и породици, да докажу како наведена понашања имају за последицу кршење најосновнијих људских права жена, те да је потребно донети правне акте којима ће се забранити таква понашања и жене ставити у равноправан положај са мушкарцима. Захваљујући тим напорима, насиље над женама у партнерским односима је добило свој правни епилог и схваћено је као проблем који мора да решава шира друштвена заједница. Поред тога, све дефиниције насиља над женама у партнерским односима

термин насиље схватају веома широко. Најприхватљивија дефиниција насиља над женама дата је у Декларацији УН о елиминацији насиља над женама, у којој је прописано да насиље над женама подразумева сваки акт насиља базиран на припадности полу који резултира или је подобан да резултира у физичкој, психичкој или сексуалној повреди и патњи жене, укључујући и претње таквим радњама, принуду и арбитрарно лишење слободе без обзира да ли се то дешава у јавном или приватном животу (Декларација о елиминацији насиља над женама, www.ured-ravnopravnost.hr). Из наведене дефиниције произилази да насиље над женама није само физичко злостављање, односно насиље које оставља видљиве трагове, већ се односи на све поступке које код жене изазивају и психички бол и страх.

Међутим, и поред неспорног напретка, који се првенствено огледа у законској регулативи, савремена истраживања и статистика показују да је насиље у браку и даље веома распрострањено и да државна реакција, односно реакције надлежних органа, нису сасвим адекватне, те је потребно даље развијати постојеће мере да би се насиље над женама искоренило.

Правни оквир за заштиту жена од насиља у партнерским односима

Савремено друштво заузело је став да су мушкарци и жене потпуно равноправни у свим сферама друштвеног живота и да имају једнака права, као и да су сви без икакве разлике заштићени од било какве врсте насиља. Постоји читав низ међународних докумената којима се штите универзална људска права и слободе а која се, наравно, односе и на мушкарце и на жене. Тако, Универзална декларација о људским правима, коју су усвојиле Уједињене нације 1948. године, а

која је неспорно најзначајнији правни акт који прокламује основна људска права, приликом прописивања појединачних права користи термин „свако“, што управо указује на то да сва права припадају и мушкарцима и женама под истим условима. Посебно је у чл. 7 Декларације истакнуто да свако има право на заштиту од дискриминације по било ком основу. Најзначајнији правни акт којима се јемче основна људска права, на тлу Европе, је Европска конвенција о заштити људских права и основних слобода, која је усвојена у Риму 1950. године под окриљем Савета Европе. Више чланова наведене Конвенције усмерено је на заштиту права жена и њихову заштиту од насиља.² Члан 8 Конвенције односи се на заштиту права на поштовање приватног или породичног живота. Међутим, у ставу 2 тог члана стављена је резерва, па је, између осталог, предвиђено да се јавне власти могу мешати у вршење тог права уколико је то потребно ради заштите здравља, морала или заштите права и слобода других. У чл. 14 наведене конвенције забрањена је дискриминација по било ком основу, па и по основу пола. Поред тога, у Протоколу 7 уз Конвенцију изричито је прописано да су супружници у вези са браком, у току брака или по његовом раскиду равноправни (видети: Јакшић, 2006).

Поред тих општих аката којима се права жена штите на општи, универзални начин, донет је значајан број међународних аката који се односе искључиво на заштиту жена. Најзначајнији су: Конвенција УН о елиминацији свих облика дискриминације жена из 1979. године, Декларација о елиминацији насиља према женама из 1993. године, Пе-

---

² Чл. 3 Конвенције прописује да нико не сме бити подвргнут мучењу или нечовечном и понижавајућем поступању. Та забрана се не односи, дакле, само на мучење, нечовечно и понижавајуће поступање у јавној сфери, већ се може применити и на приватну сферу. Тако да је јасно да жена у партнерском односу никако не може бити мучена или да се на било који начин према њој нечовечно поступа.

киншка декларација и платформа за акцију из 1995. године, Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици из 2011. године.

У Конвенцији УН о елиминацији свих облика дискриминације жена истакнуто је да су жене дискриминисане, чији се значај огледа у томе што је у једном правном акту коначно потврђен став да жене нису у истом положају са мушкарцима. Наведено је и то да свака дискриминација доводи до кршења основних начела равноправности и људског достојанства. Конвенцијом је наложено државама потписницама да морају предузети све мере у различитим сферама друштвеног живота како би се у потпуности постигла равноправност полова, а пре свега да омогуће елиминацију традиционалних схватања о друштвеним улогама мушкараца и жена на свим пољима (Тодоровић, 2000: 237).

Огроман је значај и Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици. У њој је наведено да она своју основу има пре свега у другим међународним документима којима се гарантују основна права човека. Истакнуто је да државе имају обавезу да, поред прописивања мера за заштиту од насиља, обезбеде да оне буду делотворне и свеобухватне. Државама је наложено да спроводе редовна истраживања у вези са распрострањеношћу насиља, обимом и структуром. Конвенција потврђује да је најзначајнији фактор који доприноси насиљу над женама традиционална организација друштва, постојећи обичаји, предрасуде и разне културе које доприносе неравноправности мушкараца и жена. У том смислу предвиђено је да државе треба да предузимају мере које ће допринети подизању свести о положају жена у друштву, односно о потреби обезбеђења равноправности међу половима (видети: Лакићевић, 2012).

Што се тиче законодавства Републике Србије, она је потписница наведених међународних конвенција, али је и у

домаћем законодавству учинила бројне и значајне кораке. Судска заштита од насиља над женама обезбеђена је кроз заштиту од насиља у породици, и то на два нивоа: кроз кривичноправну заштиту и породичноправну заштиту (видети: Костић, 2012: 227).

Када говоримо о кривичноправној заштити, најзначајнији помак учињен је 2002. године доношењем Закона о изменама и допунама Кривичног законика. Тада је кривично дело насиља у породици први пут инкриминисано у правном систему Републике Србије. До тог момента извршилац насиља у породици могао је једино да одговара за прекршај, по прописима који се односе на заштиту јавног реда и мира. Кривичноправна заштита могла се пружити једино уколико је остварено биће кривичног дела, лака или тешка телесна повреда или неки облик убиства. Захваљујући првенствено женским покретима, уведено је посебно кривично дело насиља у породици, што је показало да се свест друштва полако мења, у смислу да се насиље у породици не може сматрати породичном ствари. Кривично дело насиља у породици данас је прописано у чл. 194 КЗ-а и има пет облика (*Сл. гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012: Кривични законик, чл. 194). Том инкриминацијом штите се чланови породице од психичког и физичког насиља, али је и као посебан облик предвиђено убиство члана породице кога је учинилац претходно злостављао, као и кажњавање за кршење мера за заштиту од насиља у породици, прописаних Породичним законом.

Породично-правна заштита обезбеђена је кроз одредбе Породичног закона. У делу тог закона, који и носи назив „заштита од насиља у породици“, одређено је да насиље у породици постоји када један члан породице угрожава телесни интегритет, душевно здравље или спокојство другог члана породице (*Сл. гласник*, бр. 18/2005 и 72/2011: Породични

закон, чл. 197). Значај закона огледа се и у прописивању мера за заштиту од насиља у породици, јер предвиђа и мере које се могу изрећи за заштиту од насиља у породици, а то су: издавање налога за иселење из породичног стана или куће, без обзира на право својине односно закупа непокретности, издавање налога за уселење у породични стан или кућу, без обзира на право својине односно закупа непокретности, забрана приближавања члану породице на одређену удаљеност, забрана приступа у простор око места становања или места рада члана породице и забрана даљег узнемиравања члана породице (*ibid.*, чл. 198, ст. 2).

Поред наведена два закона, неопходно је истаћи да је у Републици Србији усвојен Закон о равноправности полова, који на врло прецизан и директан начин уређује питања равноправности мушкараца и жена. Изричито је прописано да сви чланови породице имају једнако право на заштиту од насиља у породици (*Сл. гласник*, бр. 104/2009, Закон о равноправности полова).

У циљу боље разраде и примене наведених домаћих и међународних правних аката, у Републици Србији усвојене су и стратегије и протоколи којима се детаљније прецизирају мере и механизми за њихово спровођење. Најзначајније су: Национална стратегија за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и у партнерским односима, Национална стратегија за побољшање положаја жена и унапређење родне равноправности.

Облици насиља у партнерским односима

Насиље у партнерским односима може се класификовати по више критеријума, као што су, на пример, карактеристике жртве, особине насилника, њихов међусобни однос. Најцелисходније је сагледати тај облик насиља кроз врсту

примењеног насиља. С обзиром на наведени критеријум, разликује се психичко, физичко, сексуално и економско насиље.

Психичко насиље је примена психичке принуде на друго лице, са циљем испољавања моћи и контроле над њим. Оно подразумева емотивно угрожавање или повређивање кроз претње, изазивање страха, ограничавање слободе кретања или комуницирања са трећим лицима (Петровић, Мршевић, Петрушић, 2012: 41). Физичко насиље је примена физичке снаге или силе према другом лицу или наношење или покушај наношења телесних повреда, као што је ударање рукама, ногама, чврстим предметима, чупање за косу, стезање за врат, гурање (*ibid.*). Сексуално насиље је свака врста сексуалне и друге присиле и нежељеног понашања против воље жене (Ђукић, Лутовац, 2012: 5). То је заправо свако присиљавање или навођење на сексуални однос, као што је, нпр., силовање, инцест, нежељено додиривање, принуђивање на одређене полне радње или порнографију, понижавајући полни однос. Економско насиље је економско потчињавање жртве насилнику. То се може учинити на различите начине, нпр. контролом приступа новцу, неједнаком доступношћу заједничким средствима, контролом и ускраћивањем приступа новцу.

У литератури се могу наћи и још неки облици насиља, као што је, нпр., духовно (напад на духовне и верске ставове жртве) или вербално насиље (псовање, викање итд.). Међутим, наведени облици испољавања насиља су заправо психичко насиље, односно различити видови испољавања психичког насиља.

Узроци насиља према женама у партнерским односима

Најзначајније питање, када се говори о насиљу над женама, је питање шта доводи до тог облика насиља. У теорији су се развила два водећа правца, и то она која насиље над женама објашњавају индивидуалним узроцима и она која узроке насиља у браку објашњавају друштвеним узроцима. Међу индивидуалним узроцима аутори су истицали углавном оне који се односе на психолошке црте личности насилника, односно на неке патолошке промене личности. Зато се такве теорије називају и психолошким, односно психијатријским теоријама. Најчешћи узроци насиља, по тим теоријама, су импулсивност, неразвијен его, несигурност, стрес, слаба комуникативност. Неки аутори су истицали алкохолизам као приоритетни узрок насилног понашања. У том контексту, јавила су се два правца: први, по коме је алкохол узрок насиља, и други, по коме алкохол само поспешује примену насиља као начина за решавање конфликта или несугласица.

Према становишту супротног правца, узроке насиља над женама треба тражити у самим женама, дакле истицане су индивидуалне предиспозиције жртве да трпе насиље. Насиље према жени је правдано мазохизмом жене, тачније предодређеношћу жена да буду жртве насиља. Главни аргумент тих теоретичара јесте да жена не напушта насилника јер она жели да буде мучена. Наведене теорије нису имале никакву научну потпору јер се насиље никако не може објаснити тиме да жене желе насиље. То је и демантовано касније, између осталог и феминистичким теоријама, које су објасниле из којих разлога жене не напуштају насилнике (теорија научене беспомоћности, теорија преживљавања и социолошке теорије). Ноторна је чињеница да су жене најтеже облике насиља преживљавале управо онда када су хтеле да се одвоје од насилника, тзв. „насиље приликом одвајања“.

Насупрот психолошким теоријама, јавиле су се и теорије које су узроке насиља тражиле у друштвеним условима. Оне се сврставају у неколико категорија: економске, социолошке и системске теорије. Економске теорије пошле су од претпоставке да на појаву насиља углавном утиче материјална ситуација породице. Дакле, појава насиља је знатно израженија у материјално угроженијим породицама, где су присутни незапосленост, нижи приходи, лоши стамбени услови. Ни та теорија није прихваћена до краја, јер је насиље над женама у сиромашнијим породицама заступљеније уколико се посматрају само квантитативни подаци, без улажења у дубље сагледавање проблема. Истраживањима је потврђено да се насиље према жени чешће пријављује у сиромашнијим породицама него у имућнијим. Разлог томе је тежња богатијих да очувају илузију о „идеалном породичном животу“ и очување статуса у друштву.

Социолошке теорије проблем узрочности насиља у породици сагледавају комплексније. Оне истичу да се узроци насиља према женама не могу свести само на економску страну, односно на структуру личности насилника, већ многобројни узроци у скупном дејству доводе до насиља. Тако узроци насиља могу бити: лоша материјална ситуација, образовни ниво партнера (посебно виши професионални ниво жене), незадовољство послом, трудноћа жене, фрустрација, стрес, алкохолизам и други пратећи узроци.

Опште системске теорије узроке насиља у породици нашле су у самој организацији друштва. Према тим теоријама, узроци насиља су висок ниво конфликта у друштву, сексистички организовано друштво, васпитање деце применом насиља, културне норме (Константиновић Вилић, Костић, Николић Ристановић, 2012: 127).

Опште системске теорије су најближе феминистичким теоријама, које су проблем узрочности насиља над женама

сагледале најкомплексније и на основу којих је касније насиље над женама правно забрањено. Феминистичке теорије у објашњењу насиља у браку полазе од неједнаке расподеле моћи између полова. Наиме, неједнака расподела моћи између мушкарца и жене у друштву одражава се и на неједнакост жене у оквиру породице, односно партнерских односа. Иако је полазна основа иста, има разлике и у самим феминистичким теоријама. Тако се разликују психолошке и социолошке феминистичке теорије.

Психолошке феминистичке теорије дају два објашњења насиља над женама: научену беспомоћност и преживљавање. Та два правца полазе од различитих претпоставки и супротни су међусобно. Теорија научене беспомоћности заснива се на теорији социјалног учења. Наиме, заговорници тих теорија сматрају да уколико се неко труди да отклони негативне утицаје, а такав труд остаје без резултата, воља да се такви негативни утицаји отклоне нестаје. Сексистичка организација друштва доводи до тога да и мушкарци и жене верују да су жене потчињене мушкарцу, односно моћи коју он има. Жене верују да имају мало утицаја на контролу свог живота. Управо такви ставови доводе до тога да се жене не супротстављају насиљу. Традиционално васпитање, такође, доприноси томе да се насиље трпи. Већина жена одмалена учи да не треба да буду успешне као мушкарци, што доприноси и утемељењу става да је мање вредна од мушкарца, те из тих разлога и трпи насиље. Поред тога, важан фактор је и илузија о „срећној породици“. Мали број жена разговара са другим женама о насиљу, већ свака потискује тај део свог живота и представља свој брак идеалним, како би илузија о срећној породици била представљена јавности. Сходно томе, настаје утемељено схватање да шта год да се учини насилник се неће променити, односно неће престати са насиљем (видети: *ibid.*: 325–328).

Насупрот тој, теорија преживљавања полази од тога да није тачно да жене не пружају отпор насиљу и да су на неки начин навикнуте на насиље, већ да оне помоћ траже али је не добијају. Заправо, жене када преживе насиље разматрају могућност да му се супротставе али не добијају друштвену потпору за то, која им је неопходна. Схватања у друштву о положају мушкарца и жене су таква да и друштвене институције, које треба да се баве тим проблемом, заправо не поступају на адекватан начин и не пружају женама одговарајућу подршку да проблем насиља реше (видети: *ibid.*).

Насупрот психолошким феминистичким теоријама развиле су се социолошке феминистичке теорије, које су у објашњењу узрока насиља у браку кренуле, пре свега, од традиционалне организације друштва. Друштвене институције организоване су тако да подржавају подређен положај жене у друштву, а идеолошки посматрано тај поредак се прихвата. На пример, контрола жене применом насиља традиционално је дозвољена. Друштво је тако организовано да је жена и емоционално и економски зависна од мушкарца, што даље отежава супротстављање насиљу. При томе, није битно да ли се ради о сиромашним или имућнијим породицама, традиционална схватања су утицала на то да жена себе доживљава као „слабију“ у односу на мушкарца, што смањује и сваку њену активност, па и активност да се бори против насиља. Феминистичке теорије полазе од тога да се приликом утврђивања постојања насиља, али и његових узрока, мора узети у обзир и припадност жене, односно различитост међу женама жртвама насиља према раси, етичкој припадности итд., како би се свеобухватно испитале традиционалне вредности које нису свуда исте. Поред тога, неспорно је да се морају узети у обзир и ситуациони фактори (видети: *ibid.*).

Сматрамо да узроке насиља треба тражити у друштву јер је неспорно да је то друштвени проблем. Уважавајући све индивидуалне карактеристике насилника, па и жртве, чињеница је да оне нису од пресудног утицаја за настанак насиља над женама. Главни узрок насиља над женама треба тражити у традиционалном начину организовања друштва и друштвеним улогама које су додељене мушкарцима и женама. Управо је то оно што жену ставља у потчињен положај и чини је жртвом. Подела друштвених улога између мушкараца и жена извршена је с обзиром на схватање термина „род“. Тај термин је друштвена категорија и у традиционално организованом друштву означава јаког мушкарца и слабу жену која није способна да се о себи стара и у служби је мушкарца. Због наведеног сматрамо да се схватање термина „род“ може променити као и свака друга друштвена категорија, те да се у потпуности прихвати родна равноправност и промени традиционално схватање о друштвеним улогама које имају мушкарци и жене.

Распрострањеност насиља у партнерским односима

Један од водећих проблема када се говори о насиљу у партнерским односима је утврђивање његовог обима и распрострањености услед постојања високе тамне бројке. Чињеница је да се најекстремнији облици тог облика насиља не пријављују услед страха жртве, незнања, а првенствено јер се насиље дешава у приватној, породичној сфери те је немогуће за њега сазнати уколико жртва сама не пријави насиље. Најзначајнија истраживања насиља у партнерским односима спровеле су активисткиње разних женских покрета и невладиних организација, који уједно и дају најреалнију слику о распрострањености те појаве. Закључак је свих истраживања да су жртве претежно жене а извршиоци мушкарци.

Указаћемо на нека од истраживања којима је потврђена наведена теза.

Истраживањем, спроведеним у 14 држава сахарске Африке, 10 са Средњег истока, седам из Европе, 17 из Северне и 16 из Јужне Америке, 13 из Океаније и 13 из азијских заједница, дошло се до занимљивих закључака: најчешће је злостављање супруге (84,5%), углавном се насиље испољава када је супруг трезан (70%), у 45% случајева насиље према супрузи се испољава због сумње у њену верност, у 46% случајева насиље над женом окончава се њеном смрћу или озбиљним повредама, насиље над мужем је незамислива појава у 73% случајева (видети: Константиновић Вилић, Петрушић, Жунић, 2007: 214).

У Републици Србији вршено је више истраживања која су довела до идентичних закључака. Истраживањем Института за криминолошка и социолошка истраживања у Београду, обављеног 1993. године, којим су обухваћене 192 жене, доказано је да је половина жена била жртва неког облика насиља. Тако је 49% њих изјавило да су биле жртве психичког злостављања у браку, а њих 18,7% је било физички малтретирано, 18,7% жена је изјавило да су их мужеве силовали (*ibid.*: 123).

Весна Николић Ристановић спровела је истраживање у КПЗ-у за жене у Пожаревцу, којим је показала повезаност између вршења кривичних дела од стране жена-осуђеница и ранијег насиља које је према њима примењено. Од укупно 20 испитаница њих 17 је трпело насиље од стране партнера/ мужа, а њих 5 је трпело насиље од стране неког другог мушког члана секундарне породице, а да то није био њен партнер. Што се тиче постојања насиља у примарним породицама код тих жена, интересантно је да је већина њих (12) стање у својој примарној породици описало као добро, али се ипак њих 11 изјаснило да је постојало насиље оца према мајци у

примарној породици. Поред тога, 15 испитаница је навело да је према њима било примењивано физичко кажњавање од стране оца или мајке, односно других чланова породице. Када се говори о насиљу у секундарној породици, 14 испитаница се изјаснило да је тражило помоћ и да су говориле о насиљу. Насупрот томе, само четири жене никада нису потражиле помоћ. Адекватна помоћ, било полиције или здравствених органа, није пружана³ (видети: Николић-Ристановић, 2000: 35–90).

Корисно је навести и истраживања насиља у породици која су приказана у Националној стратегији за спречавање и сузбијање насиља над женама у партнерским односима (видети: *Сл. гласник РС*, бр. 027/11, Национална стратегија за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и партнерским односима). Приказано је истраживање Виктимолошког друштва Србије спроведено 2001. године, а то је време када насиље у породици још увек није било инкриминисано као кривично дело. Спроведено је у седам места у Републици Србији (Београд, Суботица, Нови Сад, Врњачка Бања, Зајечар, Ужице и Ниш) и у 40 села на простору Србије. Истраживањем је било обухваћено 700 жена и дошло се до следећих података: свака трећа испитаница је доживела неки облик напада од стране члана своје породице. У 7% случајева насиље је спроведено коришћењем ножа, пиштоља или другог средства. Свака четврта жена је доживела претње насиљем, док је свака друга жена доживела неки облик психичког насиља.

Најновији подаци Републичког завода за статистику РС показују да је проценат жена које су пријављене за насиље у

---

³ Николић-Ристановић, В., *Од жртве до затворенице – насиље у породици и криминалитет жена*, Виктимолошко друштво Србије, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2000, стр. 35–90.

породици знатно нижи у односу на мушкарце. Тако је 2009. године проценат жена пријављених за насиље био 8,6%, 2010. године 7,7%, 2011. износио је 7,9%, а 2012. године 8,7%. Дакле, проценат жена није знатно варирао из године у годину, а исто тако је увек мањи од 10% процената, што потврђује чињеницу да су мушкарци доминантни извршиоци тог кривичног дела (www.stat.gov.rs).

На основу података прикупљених у Основном суду у Нишу потврђује се теза да насиље у породици претежно врше мушкарци. Посматрани су подаци везани за кривично дело насиља у породици из чл. 194 КЗ-а за период од 2010. до 2013. године. У том периоду поднето је укупно 695 оптужних аката за кривично дело насиља у породици. До 31. децембра 2013. године окончана су 472 предмета првостепеним одлукама. У моменту прибављања података (јун 2014. године) била су окончана 622 предмета, што указује на то да су у раду остала још 73 предмета. Највише оптужења било је за први облик дела, дакле из чл. 194, ст. 1 КЗ-а, који се односи на психичко насиље. За наведено кривично дело из става 5, члана 194 КЗ-а РС нико није био оптужен, док је за став 4 (уколико услед дела из ст. 1 и 2 чл. 194 наступи смрт лица) било једно оптужење, али је оптужба одбијена (*Сл. гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012: Кривични законик, чл. 194).

Посматрајући број укупно оптужених за то кривично дело, истиче се да је број пријављених жена знатно мањи. Тако је у 2010. години било оптужено само 9 жена, у 2011. години нешто више (17), у 2012. години њих 12, док су 2013. године оптужене само четири жене. Дакле, то је укупно 42 оптужене жене у односу на 653 оптужена мушкарца. Од 483 предмета, у којима је донета првостепена одлука, примећује се да је највише донето осуђујућих одлука (301). Међутим, у погледу санкција доминира условна осуда (191), затим казна затвора

(81) и новчана казна у 29 случајева. Ослобађајућих пресуда је било 31, што је мање у односу на пресуде којима је оптужба одбијена (40). За други облик тог кривичног дела донето је укупно 100 пресуда, од тога 83 осуђујуће, 10 ослобађајућих, а у 7 случајева оптужба је одбијена, при чему није изречена ниједна новчана казна, док је казна затвора изречена у 29 случајева. И код тог облика кривичног дела доминира условна осуда (52). За наведено кривично дело, став 3, донето је 40 првостепених пресуда, од којих су 32 биле осуђујуће, 7 одбијајућих и једна ослобађајућа. Казна затвора је изречена у 25 случајева, а условна осуда у седам. Ни за један облик тог кривичног дела није изречена казна затвора која би се извршавала у просторијама у којима осуђени станује, што је и сасвим разумљиво с обзиром на природу кривичног дела.

На основу наведених података може се закључити да суд веома често изриче условне осуде, па чак и за теже облике кривичног дела насиља у породици. Сматрамо да таква пракса суда није адекватна, јер се ради о кривичном делу које се тиче чланова једне породице који углавном живе заједно. Условна осуда подразумева да се осуђени враћа у породицу, а доказано је да жене не напуштају насилнике када једном претрпе насиље. То ствара могућност да се следећи пут насиље не пријави из страха или из неповерења према државним органима.

Закључак

Данас је направљен значајан помак у циљу спречавања и смањења насиља над женама, пре свега кроз законску регулативу, инкриминисањем кривичног дела насиља у породици у кривичном законодавству РС, оснивањем „сигурних кућа“ као уточишта за жене жртве насиља у породици, подизањем свести о равноправном положају жена у друштву,

као и на друге начине. Упркос томе, може се рећи да традиционална улога жене као „слабијег пола“ још увек није превазиђена. Било да се узроци насиља налазе у наслеђеним или стеченим факторима, унутрашњим или спољашњим, свакако је потребно радити на унапређењу мера превенције, али и поштравању казнене политике у случајевима насиља у породици.

Такође, због постојања великог броја тзв. „тамне бројке“, у циљу добијања прецизнијих статистичких података, неопходно је усагласити начине вођења евиденција о жртвама насиља у породичним, партнерским односима, пре свега у здравственим установама и центрима за социјални рад, али и спроводити истраживања применом анкета о виктимизацији, а не само на основу података добијених од стране надлежних државних органа. То из разлога што се једино анкетама о виктимизацији може доћи до реалних показатеља обима насиља над женама, док се, са друге стране, истраживањем обима насиља помоћу података добијених од надлежних органа може доћи до података у ком проценту се насиље пријављује или се може оценити успешност рада државних органа.

На крају, треба се осврнути и на оно што је, према схватању ауторâ, можда и најважније – спремност жртве да изгуби „статус“ жртве. Нажалост, и данас велики број жена одлучује да ћути о насиљу које трпи. Управо због тога, следећи циљ који се мора остварити у тој области јесте да се предузму крупни кораци који ће допринети подизању свести жртава, пре свега о неприкосновености и неповредивости телесног и психичког интегритета, а потом и јачању њиховог поверења у државне и друге органе, који су дужни да им пруже адекватну и свеобухватну заштиту, а што би требало да буде императив у савременом, демократском друштву.

Литература

- Ђукић, Л., Лутовац, З. (2012). *Сексуално и родно засновано насиље*, Београд: Правосудна академија.
- Закон о равноправности полова, *Сл. гласник*, бр. 104/2009.
- Јакшић, А. (2006). *Коментар Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода*, Београд: Центар за публикације Правног факултета у Београду.
- Костић, М., Константиновић Вилић, С. (2012). *Виктимологија*, Ниш: Центар за публикације Правног факултета.
- Константиновић Вилић, С., Николић Ристановић, В., Костић, М. (2012). *Криминологија*, Ниш: Центар за публикације Правног факултета.
- Константиновић Вилић, С., Петрушић, Н., Жунић, Н. (2007). *Правне студије рода – зборник радова*, Ниш: Правни факултет у Нишу.
- Кривични законик РС, *Сл. гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012.
- Николић Ристановић, В. (2000). *Од жртве до затворенице*, Београд: Виктимолошко друштво Србије.
- Национална стратегија за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и партнерским односима, *Сл. гласник РС*, бр. 027/11.
- Петровић, Д., Мршевић, З., Петрушић, Н. (2012). *Сексуално и родно засновано насиље – општи део*, Београд: Правосудна академија.
- Породични закон, *Сл. гласник РС*, бр. 18/2005 и 72/2011.
- Тодоровић, В. (2000). *Људске слободе и права*, Београд: Службени гласник.
- www.ured-ravnopravnost.hr
- www.stat.gov.rs

VIOLENCE AGAINST WOMEN IN INTIMATE RELATIONSHIPS – Criminological Aspects –

SUMMARY: This paper looks at the problem of intimate partner violence against women, given that this is one of the forms of domestic violence. The paper provides certain characteristics of this form of violence, both in terms of causation as well as in terms of extent and prevalence. Furthermore, the paper points out to the facts that show violence in spousal or partner relationships to be, in fact, violence against women. For this purpose, this paper presents the results of numerous studies that confirmed the aforementioned stance. In addition, data gathered from the Municipal court of Nis is also presented, which confirms that the perpetrators of domestic violence are prevalently men. Violence against women is perceived in context of protection of fundamental human rights guaranteed by the highest domestic and international legal acts. Nevertheless, the facts show that despite numerous positive steps both in law and in practice, there has been no decrease in the rate of violence against women. Therefore, further efforts must be made.

KEYWORDS: *violence, gender equality, female victims.s*